

na afloop van den huurtermijn verhuren of verkoopen aan wie ze willen en wie hun het grootste onmiddellijk voordeel biedt.

De concessies zijn nog niet verleend en zullen natuurlijk veel verzet ondervinden. Wij Nederlanders hebben gaandeweg het Zwitsersche Nationalpark leeren waardeeren en kunnen niet onbewogen aanzien, dat deze grootsche eenzaamheid met zijn rijke planten- en dierenwereld en fraaie landschapsvormen zou worden verindustrialiseerd. Er is waarlijk elders in Zwitserland nog wel genoeg „witte steenkool" voorradig.

Ook leeren wij hieruit, dat een natuurmonument pas veilig mag heeten, wanneer het in vol bezit is van de natuurbeschermers. Op een gegeven oogenblik kunnen Gemeente, Provincie en Rijk blaken van ijver voor het behoud van Natuurschoon, maar wanneer de tijdsomstandigheden het meebrengen, dan bestaat er altijd een kwade kans dat zij — misschien met betuiging van leedwezen — toch het natuurschoon meenen te moeten opofferen aan Belangen.

Wij zijn zeer benieuwd, hoe het daar verder in het Engadin zal afloopen.

T.

De Heide en de Honigbij. — Dit is een vraagstuk, dat mij den laatsten tijd bezig houdt. De bijenteelt is een belangrijk bedrijf, meestal geen hoofdbedrijf, maar een bijwerkje, dikwijls een liefhebberijwerkje, dat behalve veel genoegen, ook voordeel geven kan. Bij dat directe voordeel komt dan nog het indirecte voordeel, dat de bijen de bloemen bestuiven. Onze fruitteelt zou het niet zonder de bijen kunnen stellen en de bijen kunnen alweer niet buiten de heide. De heidedracht geeft den imker het meeste voordeel en maakt het, direct of indirect, mogelijk dat het volk den winter door komt.

De vraag rijst, wat er met onze bijen gebeuren zou, wanneer al de heide eens werd ontgonnen. Een andere vraag is deze: hoeveel heide moeten we op zijn minst behouden opdat wij genoeg bijen kunnen hebben, om de vruchtboomen, bessenstruiken en wat dies meer zij, te bestuiven.

Ik heb een paar jaargangen van het Maandblad voor Bijenhouders doorgewerkt om een antwoord te vinden op deze vragen; maar tevergeefs. Wel vind ik een verzuchting uit Brabant, dat de ontginningen de honigopbrengst al belangrijk hebben verminderd. Ook wordt beweerd, dat wij tegenwoordig niet genoeg bijen in ons land hebben, om onze vruchtboomen en vruchtheesters behoorlijk te bestuiven. Getallen ontbreken evenwel.

Een paar bruikbare getallen vind ik echter in Bischoff's Biologie der Hymenopteren en wel dat voor het bijeenbrengen van 1 KG. honig vereischt worden zes miljoen bloempjes van de roode klaver of vijf miljoen wikkebloempjes of 1 miljoen zeshonderdduizend acaciabloemen. De heidebloem heeft minder honig dan de roode klaver, we mogen wel aannemen dat voor 1 KG. honig tienmillioen heidebloempjes noodig zijn. Stellen we een goed gelukte heidedracht op 30 KG. dan komen we op 300.000.000 heidebloempjes per korf. Hoeveel bijenvolken hebben we in Nederland, hoeveel heidebloempjes bloeien er per vierkante Meter hei? Hoeveel goede vliegdagen voor de bijen levert onze nazomer?

Het probleem is niet eenvoudig. Er komen nog wel meer factoren bij te pas dan de hier bovengenoemde, maar mij dunkt een scherpzinnig, geduldig en vlijtig onderzoeker kan het toch wel klaar spelen. Laat ons dezen zomer onze krachten er eens aan wijden. Het zou wel eens kunnen blijken, dat wij in het belang van de bijenteelt en dus in het belang van de fruitteelt van Groningen tot Heerlen toe een twintigtal heidevelden elk ter grootte van duizend H.A. moeten behouden. En, let wel, behouden als heide. Wanneer we de heide ongestoord laten verandert zij licht in bosch, maar dat mag dan niet in het belang van de bijenteelt. We zullen er dan toe moeten komen, om de heide te behouden, zooals zij in den loop der eeuwen altijd behouden is: door slechte ontwatering, door schapeteelt, door afplaggen.

De zorg voor het algemeen welzijn brengt je soms tot rare conclusies.

Maar heusch, vertel nu ook eens, wat ge werkelijk van deze dingen weet of denkt. T.

De Vogels en de IJsheiligen. — Over het algemeen hebben ze zich er niet zoo heel veel van aangetrokken. De nachtegalen zongen aanhoudend dag en nacht en op 13 Mei zong de spotvogel dat het een lust was. Ook tuinfluiter, baamsluiper, zwartkop-grasmusch gaven zich niet gewonnen. Ook noteerde ik nog drukken zang van pimpelmees, hegge-

musch, goudhaantje, groenvink, schildvink, kneu, kuifleeuwerik. Dit alles op 10, 11, 12 en 13 Mei 1927. T.

Natura Docet. — Wij ontvingen het Jaarverslag over 1926 van het Museum Natura Docet te Denekamp, directeur J. B. Bernink. Zooals te verwachten was, bleek het pas gebouwde museum al spoedig te klein en het Bestuur besloot er een paar zalen bij te bouwen. De kosten daarvoor werden begroot op f 5000 en dit bedrag kwam bijeen uit giften voornamelijk uit Enschede, Hengelo, Oldenzaal, Almelo, Denekamp en Heino. Enschede gaf precies de helft. Nu is er nog een paar duizend gulden noodig voor kasten en vitrine's daar zullen de wakkere Twentenaren ook wel raad mee weten. Heerlijk, dat het met dit museum zoo goed gaat. Jammer lijkt het, dat de gemeenten Vriezenveen en Markelo hun lidmaatschap opzegden. Het verslag zegt: De leden van dien gemeenteraad hebben er zeker niet bij gedacht, toen ze de post eenvoudig afstemden, welk een opvoedende, ontspannende en beleerende invloed van een Natuurmuseum uitgaat."

En vooral, wanneer dat Museum een goed beeld geeft van het heerlijk landschap, waarin het is gesticht en dat poogt Natura Docet hoe langer hoe meer te doen. Intusschen profiteeren de zomergasten misschien nog meer van het Museum dan de Twentenaren. Het is te hopen, dat zij zich daarom ook niet onbetuigd zullen laten, waar het er op aankomt, om die f 2000 voor kasten en vitrines bij elkaar te brengen.

De Zwarte Specht. — Van morgen hebben wij bij Gorsel — voor de eerste maal in onze omgeving! — de zwarte specht waargenomen. Het was een paartje; de man was druk aan het hakken der nestholte, in een beuk, op naar schatting $\pm$ 8 M. hoogte. Omgeving: zuiver beukenbosch. In de nabijheid vonden we in een anderen beuk nog een aanloop van een nestholte, met een groot aantal versche spaanders op den grond in een wijden kring er omheen. Vermoedelijk broedt zij dus hier wel; we zullen trachten, er op te letten. In D. L. N. (tot 1925) vind ik als naaste vindplaatsen Ommen, Ruurlo, Laagsoeren en Arnhem vermeld. Ook in het Koninklijk Park in het Loo is hij waargenomen.

Verder vermeld ik als nieuw voor onze locale flora de zevenster, *Trientalis europaea*, in een dennenbosch bij Schoonheeten. Deze vindplaats werd mij in 1925 door een mijner leerlingen meegedeeld.

Deventer, 8 Mei 1927.

H. R. HOOGENRAAD.

Boekbespreking. — Ons Dinkelland, *Natuurhistorische Beschrijving van Oost-Twente*, door J. B. Bernink, 3e druk. Uitgegeven door den schrijver, te bestellen aan het Museum Natura Docet te Denekamp gironummer 92107.

Van dit aangename boekje ligt nu de derde druk voor ons, natuurlijk uitgebreid en verbeterd. Er zijn heel mooie illustraties bijgekomen, vooral de vlotte teekeningen van Bolink en Staring. Sommige van de kleine penteekeningen, zooals die in het hoofdstuk over de mossen, steken daar wel wat bij af.

Het boekje is onmisbaar voor ieder die Oost-Twente bezoekt om zijn natuurschoon. De gevoelvollen opstellen, vaak passend gesierd door dichterlijke citaten bevatten een schat van wetenswaardigheden. De schrijver heeft gemeend de Planten- Vlinder- en Vogellijsten in dezen druk te moeten laten vervallen, „omdat er slechts door zeer enkelen gebruik van werd gemaakt." Dat spijt mij zeer en ik zou Bernink wel willen vragen, ze in den vierden druk weer in eere te herstellen, zoo mogelijk nog wat uitgebreid. Wanneer het boek een natuurhistorische beschrijving van Oost-Twente zal heeten, dan mogen we er wel een beknopt overzicht in verwachten van de heele flora en fauna en ook een sobere samenvattende bespreking van het landschap zelve. Bernink heeft ons verwend, we gaan nu hoe langer hoe meer vragen en niemand kent Oost-Twente beter dan hij. T.